

Fimmtudaginn 11. janúar 1996.

Nr. 234/1994. **Styrktarfélag krabbameinssjúkra barna**

(Jón Steinar Gunnlaugsson hrl.)

gegn

Klettaútgáfunni hf.

(Magnús Óskarsson hrl.)

og gagnsök

Samningar. Ógildingu hafnað.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómarnir Pétur Kr. Hafstein og Hrafn Bragason og Jón Finnsson hæstaréttarlögmaður.

Aðaláfrýjandi skaut málinu til Hæstaréttar með stefnu 19. maí 1994. Hann krefst aðallega greiðslu á 6.340.000 krónum með tilgreindum dráttarvöxtum frá 22. apríl 1993 til greiðsludags. Til vara krefst hann greiðslu á 4.340.000 krónum og til þrautavara 560.000 krónum, í báðum tilvikum með sömu dráttarvöxtum og í aðalkröfu. Þá krefst aðaláfrýjandi málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Gagnáfrýjunarstefna var gefin út 6. júní 1994. Af hálfu gagnáfrýjanda er krafist staðfestingar hins áfrýjaða dóms með þeirri breytingu einni, að honum verði dæmdur málskostnaður í héraði. Þá krefst hann og málskostnaðar fyrir Hæstarétti.

Málavöxtum er lýst í héraðsdómi. Með skriflegu samkomulagi aðila málsins 21. maí 1992 var ákveðið, að aðaláfrýjandi fengi í sinn hlut af hverju seldu eintaki bókarinnar Barnaljóða tiltekna greiðslu „án tillits til kostnaðar útgefanda . . .“. Ekki var um það samið, að þessi greiðsla yrði einhver ákveðinn hluti heildarveltu eða hagnaðar. Gagnáfrýjandi skyldi bera allan kostnað útgáfunnar og alla fjárhagslega áhættu. Stóraukin sala bókarinnar frá því, sem aðilar málsins höfðu getað gert sér í hugarlund, var þeim báðum til hagsbóta, þótt hagnaður gagnáfrýjanda hafi orðið hlutfallslega mun meiri, meðal annars vegna lægri tilkostnaðar á hvert prentað eintak, eftir því sem þau urðu fleiri. Ekki hefur verið sýnt fram á, að við samningsgerðina hafi hallað á aðaláfrýjanda eða framkvæmd við sölu bókarinnar hafi verið öndverð hagsmunum hans. Þótt hinar góðu viðtökur bókarinnar verði að drýgstum hluta raktar til velvildar

kaupenda í garð aðaláfrýjanda, sem léði nafn sitt í söluskyni gegn umsaminni greiðslu, eru ekki skilyrði til að breyta samningi aðila á grundvelli 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga, sbr. lög nr. 11/1986. Ber því að staðfesta hinn áfrýjaða dóm með skírskotun til forsendna hans að öðru leyti.

Aðaláfrýjandi skal greiða gagnáfrýjanda málskostnað fyrir Hæstarétti, eins og greinir í dómsorði.

D ó m s o r ð:

Hinn áfrýjaði dómur á að vera óraskaður.

Aðaláfrýjandi, Styrktarfélag krabbameinssjúkra barna, greiði gagnáfrýjanda, Klettaútgáfunni hf., 150.000 krónur í málskostnað fyrir Hæstarétti.

Dómur Héraðsdóms Reykjavíkur 14. apríl 1994.

I.

Mál þetta, sem dómtekið var 17. mars sl., var höfðað með birtingu stefnu 16. apríl 1993.

Stefnandi er Styrktarfélag krabbameinssjúkra barna, kt. 630591-1129, Reykjavík.

Stefndi er Klettaútgáfan hf., kt. 691091-1209, Ánanaustum 15, Reykjavík.

Dómkröfur stefnanda eru aðallega þær, að stefnda verði gert að greiða honum 6.340.000 kr. með dráttarvöxtum skv. III. kafla laga nr. 25/1987 frá 22. apríl 1993 til greiðsludags og skuli tildæmdir dráttarvextir lagðir við höfuðstól á 12 mánaða fresti, í fyrsta sinn 22. apríl 1994. Til vara er krafist greiðslu á 4.340.000 krónum með sömu dráttarvöxtum og greinir í aðalkröfu. Til þrautavara er krafist greiðslu á 560.000 krónum með sömu dráttarvöxtum og greinir í aðalkröfu. Í öllum tilvikum er krafist málskostnaðar skv. málskostnaðarreikningi að viðbættum virðisaukaskatti úr hendi stefnda.

Dómkröfur stefnda eru þær, að hann verði sýknaður af öllum kröfum stefnanda og sér verði dæmdur málskostnaður að mati dómsins úr hendi stefnanda.

II.

Stefnandi er félag, sem stofnað var í Reykjavík seinni hluta árs 1991 í þeim tilgangi að gæta hagsmuna krabbameinssjúkra barna og aðstandenda þeirra.

Hinn 21. maí 1992 undirrituðu aðilar málsins samkomulag þess efnis, að

stefndi annaðist útgáfu og sölu bókar til stuðnings stefnanda, og bæri hún heitið Barnaljóð. Á framhlið bókarinnar skyldi vera merki stefnanda, enda átti stefnandi að leggja nafn sitt til, meðan á sölu hennar stæði. Bókina skyldi selja í gegnum síma á skrifstofu stefnda, en stefndi átti að bera allan kostnað af útgáfunni og að auki alla fjárhagslega ábyrgð, sem af henni hlytist. Sérstaklega var tekið fram í samningi aðila, að fjárhagsleg ábyrgð stefnanda skyldi engin vera varðandi útgáfuna. Stefndi skyldi gefa út fyrir fram tölusetta reikninga með haus, svo að hægt væri að fylgjast nákvæmlega með sölunni, og skyldu allir reikningar vegna útgáfunnar standa stefnanda opnir. Útsöluverð bókarinnar skyldi ráðast af hlutfalli við kostnað og framleiðslu hennar, en stefnandi átti að fá 125 kr. í sinn hlut af hverju seldu eintaki án tillits til kostnaðar útgefanda, en ráð hafði verið fyrir því gert, að bókin kostaði 1.250 kr.

Bókin kom út stuttu síðar, og var hún seld á 1.600 kr. Af hálfu stefnanda var því sjónarmiði hans komið á framfæri við stefnda, að framlag til stefnanda skyldi vera 10% af söluandvirði bókar, svo sem fram hafði komið í fyrri gögnum aðila, og staðfesti stefndi það. Samkvæmt því fékk stefnandi í sinn hlut 160 kr. af hverri bók.

Stefnandi heldur því fram, að fljótlega eftir að sala bókarinnar hófst, hafi sér borist fyrirspurnir um útgáfuna og ágóðahlut félagsins í henni. Virtist gefið í skyn við sölu bókarinnar, að allur ágóði af sölunni rynni til styrktar stefnanda. Í byrjun júlímánaðar 1992 hafi verið rætt við framkvæmdastjóra stefnda, sem hafi lýst þeirri skoðun sinni, að engin leið yrði að selja bókina, ef upplýsingar yrðu gefnar um, að stefndi væri útgefandi hennar og fengi hluta hagnaðarins. Hafi hann boðið upp á breytingu á samningi aðila, enda væri unnt að selja mikið magn með óbreyttu fyrirkomulagi. Hafi orðið samkomulag um nýjar „sölurullur“ og um leið, að samið skyldi að nýju um útgáfuna. Um sama leyti hafi stefnandi farið að kanna kostnað við gerð bókarinnar, og hafi þá fjárhagsáætlun sú, sem stefndi hafði lagt fram í byrjun, reynst fjarri lagi, enda tilkostnaður hans mun lægri en þar hafði verið ráðgert. Í framhaldi af þessu hafi stefndi lagt fram nýtt yfirlit yfir áætlaðan kostnað við gerð bókarinnar, en stefnandi hafi talið þær tölur, sem þar komu fram, óraunhæfar.

Reynt var að ná samkomulagi milli aðila, m. a. með tilboði, dagsettu 9. september 1992, þar sem stefndi lagði til stighækkandi greiðslur til stefnanda eftir því, sem meira seldist af bókinni. Þessu hafnaði stefnandi, en gerði stefnda gagntilboð, dags. 15. september s. á., þar sem gert var ráð fyrir annarri skiptingu, hagstæðari stefnanda. Í byrjun október 1992 tilkynnti stefndi stefnanda, að hann myndi halda sig við upphaflegan samning. Af

þessu urðu bréfaskipti milli lögmanna aðila og fundir með þeim, en án árangurs.

Í málinu liggur frammi útdráttur Björns E. Árnasonar, löggilts endurskoðanda, á rekstraryfirliti vegna útgáfu Barnaljóða. Kemur þar fram, að prentaðar hafi verið 25.000 bækur, en 19.974 bækur hafi selst og fengist greiddar. Á lager 30. apríl 1992 hafi verið 1.906 bækur, en ekki hafi verið gerð skil á andvirði 3.120 seldra eintaka. Tekjur af útgáfunni hafi samtals verið 34.100.220 kr., en gjöld 24.919.320 kr. Hagnaður hafi því verið 9.108.900 kr., og af því hafi stefnandi fengið 3.280.000 kr. Endanlegur hagnaður stefnda hafi verið 3.555.629 kr.

Með beiðni, dags. 30. ágúst 1993, óskaði stefnandi eftir dómkvaðningu matsmanna til að meta, hver teldist hafa verið líklegur heildarkostnaður við útgáfu og dreifingu bókarinnar miðað við þær forsendur, að prentuð hafi verið a) 25.000 eintök, b) 20.500 eintök og c) 24.000 eintök. Matsmennirnir, Þorgeir Örlygsson prófessor og Sverrir Kristinsson, bókaútgefandi og löggiltur fasteignasali, töldu í matsgerð, að kostnaður hefði numið miðað við gefnar forsendur a) 21.223.467 kr., b) 21.416.927 kr. og c) 23.121.144 kr. Hins vegar töldu þeir hagnað stefnda mun meiri en fram kom í útdrætti endurskoðandans.

Stefndi hefur gert stefnanda skil á 3.280.000 kr., sem miðast við 20.500 seld eintök. Í málsókn stefnanda er gert ráð fyrir sölu 24.000 eintaka og við það miðað, að í bréfi 10. nóvember 1992 hafi lögmaður stefnda upplýst, að 31. október s. á. hafi salan verið komin í 22.657 eintök.

Stefnandi reisir kröfugerð sína á 36. gr. laga um samningsgerð, umboð og ógilda löggæringa nr. 7/1936, sbr. 6. gr. laga nr. 11/1986. Er byggt á því, að breyta eigi samningi aðila til samræmis við aðal- eða varakröfu stefnanda, þar sem það sé ósanngjarnt af stefnda og andstætt góðri viðskiptavenju að bera hann fyrir sig. Styður hann kröfugerð sína einkum eftirtöldum málstaðum:

Í skriflegum hugmyndum, sem stefndi hafi lagt fram við samningsgerðina, hafi komið fram áætlað útsöluverð bókarinnar. Þar hafi verið gert ráð fyrir, að þau 10%, sem stefnandi átti að fá í sinn hlut, væri allur hagnaður af bókinni, þegar búið væri að greiða hinn beina kostnað við útgáfuna. Er talið, að kostnaðarliðir hafi verið verulega ofáætlaðir í skjali stefnda, þannig, að hann hafi í reynd verið að ákveða sjálfum sér hagnaðarhlut í bókinni, er hafi verið langt umfram þann 10% hlut, sem hann ætlaði stefnanda.

Ekki sé nokkur vafi á því, að hin mikla sala bókarinnar hafi stafað af vilja fólks til að styðja við starfsemi stefnanda. Hefði engin slík söluhvatning komið til, mætti ætla, að ljóðabók á borð við þá, sem hér um ræðir, hefði í besta falli selst í 100–200 eintökum á löngum tíma.

Forstjóri stefnda hafi gert ráð fyrir, að um 7.000 eintök seldust af bókinni. Salan hafi verið mun meiri en stefnandi hafi haft ástæðu til að ætla við samningsgerðina Stefndi hafi hins vegar atvinnu af útgáfustarfsemi og meiri þekkingu en forsvarsmenn stefnanda á efnisatriðum, sem máli skiptu við samningsgerðina.

Stefndi hafi neitað að gefa upplýsingar um fjárhagslega afkomu við útgáfu bókarinnar, þrátt fyrir það að stefnandi teldi sig skv. samningi aðila eiga skýlausan rétt á þeim upplýsingum. Enginn vafi sé á því, að stefndi hafi hagnast gífurlega á útgáfunni.

Meðan á sölu bókarinnar stóð, hefði forsvarsmaður stefnda lýst sig reiðubúinn að endurskoða samninginn stefnanda í hag, enda hefði hann vitað, að stefnandi gæti þegar í stað stöðvað alla frekari sölu bókarinnar með því að upplýsa opinberlega, hvernig háttað væri samskiptum aðila. Frá þessu hafi hann fallið, þegar meginhluti hagnaðarins hafi verið búinn að skila sér.

Stefnandi telur sig hafa fengið vitneskju um, að stefndi hafi ekki þurft að greiða höfundarlaun fyrir birtingu ljóðanna í bókinni. Hafi eigendur höfundarréttar gefið höfundarlaun eftir til hagsbóta fyrir stefnanda.

Dómkröfur stefnanda eru miðaðar við sölu á 24.000 eintökum af bókinni. Er aðalkrafa stefnanda miðuð við breytingu á samningum til samræmis við gagntilboð stefnanda frá 15. september 1992, en samkvæmt því hefðu í heild 9.620.000 kr. átt að renna til stefnanda. Að frádregnum 3.280.000 krónum, sem stefnandi hafi þegar fengið greiddar, sé stefnufjárhæðin 6.340.000 kr. fundin. Varakrafa stefnanda sé miðuð við tilboð stefnda sjálfs frá 9. september 1992, en skv. því séu ógreiddar af hlut stefnanda 4.340.000 kr. Prautavarakrafa stefnanda sé miðuð við samninginn óbreyttan og þá miðað við 24.000 seld eintök.

Af hálfu stefnda er sýknukrafan á því reist, að hann hafi í einu og öllu staðið við þann samning, sem hann gerði við stefnanda. Ljóst hafi verið í upphafi, að til beggja vona gæti brugðið um útgáfuna. Stefndi hafi einn borið áhættuna á því, en átt að njóta góðs af, ef vel tækist til.

Stefnanda hafi verið vel kunnugt um, að stefndi hafði atvinnu af útgáfustarfsemi, og því aldrei í vafa um það, að hann hafði í hyggju að hagnast á verkefninu, svo sem markmið slíkra fyrirtækja sé að jafnaði. Skipti því engu máli, hver hagnaður eða tap stefnda kynni að hafa orðið. Um það hafi verið samið, að tiltekið hlutfall af hverri bók rynni til stefnanda, og hafi stefnandi fengið það greitt.

Verði ekki fallist á sýknu af þessum ástæðum, er bent á reikningsyfirlit löggilts endurskoðanda fyrirtækisins, sem unnið hafi verið vegna máls þessa. Taki rekstraryfirlitið aðeins til útgáfu Barnaljóða, en ekki til annarra

þátta í starfsemi stefnda. Sé yfirlit þetta lagt fram umfram skyldu, en stefndi telji ákvæði 5. gr. samnings aðila ekki fela í sér þá skyldu að veita stefnanda aðgang að öðru en tölusettum reikningum úr bókhaldi félagsins. Innheimtu sé hins vegar ekki að fullu lokið, og megi gera ráð fyrir frekari greiðslum. Ekki verði séð, að kostnaðarliðir hafi verið verulega ofáætlaðir, eins og haldið sé fram í stefnu.

Útgáfa bókarinnar hafi verið aðalverkefni stefnda, meðan á henni stóð, og önnur verk mjög smávægilegur hluti starfseminnar. Það hafi tekið allan tíma framkvæmdastjórans, sem hafi verið vakinn og sofinn yfir verkefninu, eins og nauðsynlegt sé, til að árangur náist. Hann hafi líka átt allt sitt undir því, að sala tækist vel.

Stefndi telur skilyrðum 36. gr. laga nr. 7/1936, sbr. 6. gr. laga nr. 11/1986, ekki fullnægt. Ekkert tilefni sé til að breyta eða víkja samningi aðila til hliðar að nokkru eða öllu, þótt svo ánægjulega hafi tekist til, að stefndi hafi haft hagnað af útgáfunni. Þá er því mótmælt, að viðskiptavenja standi til annarrar niðurstöðu en samningurinn gerir ráð fyrir.

Þá er mótmælt hugmyndum stefnanda um hugsanlegan grundvöll nýs samnings. Í fyrsta lagi séu sölutölur hans rangar og verði því ekki notaðar, og í öðru lagi hafi samningsdrög og uppkast enga þýðingu til viðmiðunar.

Þrautavarakrafa stefnanda komi ekki til álita, enda hafi hann fengið greitt umfram það, sem honum bar.

Fyrir dóminum gáfu aðilaskýrslur Þorsteinn Ólafsson og Skúli Jónsson, stjórnarmenn í stefnanda, og Magnús Guðmundsson, framkvæmdastjóri stefnda. Þá gáfu vitnaskýrslur Guðmundur Friðrik Sigurðsson, löggiltur endurskoðandi, Arnór Eggertsson, löggiltur endurskoðandi, Óðinn Geirsson prentsmiðjustjóri, Þorgeir Örlygsson prófessor og Sverrir Kristinsson, löggiltur fasteignasali og bókaútfandi.

III.

Niðurstæða.

Aðdragandi samnings málsaðila um útgáfu og sölu bókarinnar Barnaljóða var sá, að framkvæmdastjóri stefnda kom að máli við forsvarsmenn stefnanda í apríl 1992 með skriflegar hugmyndir að útgáfu umræddrar bókar til stuðnings stefnanda. Fólst hann í því, að stefnandi skyldi fá 125 kr., þ. e. 10%, af heildartekjum bókar án tillits til kostnaðar útgáfuaðila, en verð bókar var áætlað 1.250 kr. Fram kom, að áætlaður prentkostnaður var 400 kr. á bók auk sölukostnaðar. Ekki var ætlaður hagnaður stefnda af útgáfunni miðað við þessar forsendur.

Í niðurlagi bréfs stefnda segir, að hann hafi gert álíka samkomulag við

nafngreind samtök, og hafi þau fengið í sinn hlut tæpar 2 milljónir króna. Slík fjárhæð væri ekki gulltryggð, en þó væri stefndi tilbúinn til að ganga til samnings um verkið.

Samningur sá, sem aðilar undirrituðu 21. apríl 1992, byggðist í verulegum atriðum á hugmyndum stefnda. Til breytinga heyrir þó m. a., að merki stefnanda skyldi vera á framhlið bókarinnar, en það var gert að beiðni stefnanda, eftir því sem upplýst er í málinu. Þá var í samningnum enn frekar en í hugmyndum stefnda ítrekað, að stefnandi bæri enga fjárhagslega ábyrgð af útgáfu bókarinnar. Í samningnum var tekið fram, að stefnandi skyldi fá í sinn hlut 125 kr. „(Fast)“ af seldu eintaki án tillits til kostnaðar útgefanda. Eftir því sem upplýst er í málinu, var þáttur stefnanda í útgáfu bókarinnar enginn, hvorki í efnisvali, prófarkalestri né frágangi hennar.

Sala bókarinnar Barnaljóða hófst um mánaðamót maí/júní 1992, og var verð hennar 1.600 kr. eintakið í stað 1.250 kr., eins og áformað hafði verið. Eftir því sem fram kom í framburði Þorsteins Ólafssonar, stjórnarformanns stefnanda, fyrir dómi, var hækkun á verði bókarinnar ekki mótmælt af hálfu stefnanda. Hins vegar var þess þegar krafist, að hlutur stefnanda hækkaði frá gerðum samningi í 160 kr., og var á það fallist af hálfu stefnda. Ekki verður af gögnum málsins ráðið, að þá hafi verið uppi hugmyndir af hálfu stefnanda um breytingu á samningi aðila að öðru leyti. Mátti stefnanda þó vera ljóst miðað við fyrirliggjandi hugmyndir um skiptingu kostnaðar, að þessi mikla hækkun á útsöluverði bókarinnar væri meira til hagsbóta fyrir stefnda en stefnanda.

Í greinargerð stefnanda kemur fram, að sala bókar, eins og hér um ræðir, væri um 100–200 eintök, nema til kæmi einhver söluhvati. Frá upphafi var ljóst, að sá söluhvati fólst í að tengja nafn stefnanda við útgáfu bókarinnar, enda var texti sá, sem notaður var við sölu bókarinnar, við það miðaður.

Stefnandi heldur því fram, að stefndi hafi gert ráð fyrir sölu um 7.000 eintaka af bókinni. Af hálfu stefnda hefur þessari tölu verið mótmælt, og hér fyrir dómi taldi Magnús Guðmundsson, framkvæmdastjóri stefnda, sig aldrei hafa nefnt tölu í þessu sambandi, enda hefði hann ekki haft neina hugmynd um sölumöguleika bókarinnar.

Vitnið Óðinn Geirsson, prentsmiðjustjóri Borgarprents, sem annaðist prentun bókarinnar, skýrði svo frá fyrir dóminum, að af hálfu stefnda hefði verið leitað tilboða hjá fyrirtækinu í prentunina. Hugmyndir um stærð upplags hefðu verið óljósar, en tilboðið hefði gert ráð fyrir þremur möguleikum, þ. e. 1.000, 3.000 og 5.000 eintökum. Miðað við 1.000 eintök væri prentkostnaður á bók um 400 kr., en það er sú tala, sem fram kemur í upphaflegri kostnaðaráætlun stefnda. Hins vegar lækkaði verðið skv. framburði

vitnisins niður í um 225 kr. á bók miðað við 5.000 eintök. Fram kom hjá vitninu, að af hálfu stefnda hefði verið lögð áhersla á að vanda til útgáfu bókarinnar, þ. e. bæði varðandi spjöld og pappír. Meðal annars hefðu allar prentplötur verið teknar að nýju eftir fyrstu prentun og margar fyrir þriðju prentun vegna smávægilegra villna.

Bókin Barnaljóð var fyrst prentuð í júní 1992 í 2.000 eintökum, en næsta prentun var 3.000 eintök, eftir því sem fram kemur í matsgerð. Alls voru prentuð 25.000 eintök af bókinni, hin síðustu í október 1993.

Í matsgerð kemur einnig fram, að bækur sem seljist á bilinu 4.000 til 10.000 eintaka, teljist metsölubækur. Það, að ljóðabók sé prentuð á fimm mánuðum í 25.000 eintökum hér á landi, megi hins vegar teljast einsdæmi í íslenskrí bókaútgáfu og bókin Barnaljóð því metsölubók í þeim skilningi, eins og í matsgerð segir. Ætla verður, að það hafi verið ógjörningur fyrir stefnda að sjá fyrir slíka sölu bókarinnar, enda bendir undirbúningur hans að útgáfunni ekki til þess, svo sem rakið hefur verið. Verður ekki fallist á með stefnanda, að forstjóri stefnda hafi neytt aðstöðumunar gagnvart stefnanda að þessu leyti við samningsgerðina.

Hinar góðu viðtökur, sem bókin Barnaljóð fékk, verða vart skýrðar með öðrum hætti en vilja almennings til að styðja við bakið á stefnanda, enda stuðlaði kynning bókarinnar að því. Virðast aðilar hafa orðið sammála um texta, sem notaður var af sölumönnum bókarinnar, en þar kom hvergi fram, að hlutur stefnanda var aðeins lítill hluti af verði bókarinnar. Af greinargerð stefnanda er hins vegar að ráða, að báðum aðilum hafi verið ljóst, að salan myndi stöðvast ef hið sanna kæmi í ljós um þessa skiptingu.

Tveir þættir, þ. e. hækkun á verði bókarinnar annars vegar og hins vegar hin gríðarlega sala hennar, eru meginskýring þess, að samningur aðila varð stefnda mun hagstæðari en stefnanda og raunar mun hagstæðari en hann gat átt von á.

Stefnandi lagði á það mesta áherslu í samningum sínum við stefnda, að áhættuþáttur hans væri enginn. Þá lagði hann ekki til neina vinnu við útgáfu bókarinnar eða söluna umfram það, sem fólst í samningsgerðinni og framkvæmd hennar. Samningur þessi var því í upphafi stefnanda hagstæðari en stefnda, þar sem stefnandi gat aðeins haft af honum hagnað, en brugðið gat til beggja vona hjá stefnda. Hefur samningurinn þegar skilað stefnanda 3.280.000 krónum vegna söluhluta af bókinni. Þá hefur verið upplýst í málinu, að í tengslum við sölu bókarinnar tók stefndi við peningaframlögum þeirra, sem óskuðu ekki eftir að kaupa bókina, en vildu styrkja stefnanda. Hefur stefndi gert stefnanda skil þeirra framlaga. Samningur stefnanda við stefnda hefur því skilað stefnanda verulegum tekjum og jafn-

vel meiri en hann gat vænst, er til hans var stofnað. Þegar tillit er tekið til þess og mið haft af skiptingu áhættu við útgáfu bókarinnar, framlags stefnda svo og óvissu um sölumöguleika bókarinnar, verður ekki séð, að sanngjarnt sé að breyta samningnum vegna þess, að hagnaður stefnanda sé, þegar upp er staðið, minni en hagnaður stefnda.

Í matsgerð kemur fram, að matsmenn telja virkan höfundarrétt á 45 þeirra 86 ljóða, sem birtust í bókinni Barnaljóðum. Stefnandi byggir á því í málinu, að eigendur höfundarréttar hafi gefið höfundarlaun eftir til hagsbóta fyrir stefnanda, og hefur lagt fram yfirlýsingu tveggja höfunda þeirri málástæðu til stuðnings. Í yfirlýsingum þessum kemur fram, að þeir hafi felld niður höfundarlaun eingöngu til stuðnings krabbameinssjúkum börnum. Þar er hins vegar ekki að finna framsal höfundarréttar ljóðanna til handa stefnanda. Þá hefur stefndi lagt fram yfirlýsingar sex höfunda ljóða, þar sem fram kemur, að stefndi hafi haft fulla heimild til birtingar viðkomandi ljóða án endurgjalds. Samkvæmt þessu þykir stefnandi ekki hafa sýnt fram á, að hann geti krafist breytinga á samningi aðila vegna hagsmuna af hálfu höfundarréttarhafa þeirra ljóða sem birtust í bókinni.

Þegar lítið er til þessara atriða svo og önnur atriði máls þessa eru virt, þykir ekki unnt að fallast á með stefnanda, að ósanngjarnt geti talist eða andstætt góðri viðskiptavenju að bera fyrir sig samning aðila frá 21. maí 1992. Teljast því forsendur ekki vera til að víkja honum til hliðar í heild sinni eða að hluta eða breyta honum á grundvelli 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggæringa, sbr. 6. gr. laga nr. 11/1986, svo sem er krafa stefnanda í málinu. Ber að hafna þeirri kröfu stefnanda.

Með hliðsjón af þessari niðurstöðu verður ekki fjallað tölulega um aðal- og varakröfu stefnanda, enda sú kröfugerð við það miðuð, að samningnum verði breytt.

Prautavarakrafa stefnanda er miðuð við samninginn óbreyttan, en þá forsendu, að 24.000 eintök hafi selst af bókinni.

Í samningi aðila er ákvæði um eftirlit með fjölda seldra bóka og stefnanda tryggður aðgangur að bókhaldi stefnda í þeim tilgangi. Hins vegar hefur hann engan viðtækari rétt á aðgangi að bókhaldi stefnda, enda af því enga hagsmuni, svo sem samningi aðila var háttað.

Af gögnum málsins kemur fram, að stefnandi lét skoða bókhaldsgögn stefnda til að kanna sölu bókarinnar. Ekki eru gerðar athugasemdir við þá skoðun. Þá hefur stefnandi ekki mótmælt upplýsingum stefnda um, að 3.120 seldar bækur séu ógreiddar. Þykir verða að miða við, að 19.974 bækur hafi verið greiddar, svo sem stefndi heldur fram, og að eðlilegt teljist, að ágóðahlutur stefnanda miðist við þá tölu, en ekki einnig þær bækur, sem selst

hafa, en ekki fengist greiddar. Stefnandi hefur fengið greiddar 3.280.000 kr. eða miðað við 20.500 seld eintök. Leiðir það til þess, að hafna ber þrautavarakröfu stefnanda.

Samkvæmt því, sem hér hefur verið rakið, ber að sýkna stefnda af öllum dómkröfum stefnanda í máli þessu.

Rétt þykir, að málskostnaður falli niður.

Valtýr Sigurðsson héraðsdómari kvað upp dóm þennan.

D ó m s o r ð:

Stefndi, Klettaútgáfan hf., skal vera sýkn af kröfum stefnanda, Styrktarfélags krabbameinssjúkra barna, í máli þessu.

Málskostnaður fellur niður.
